

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

*Devorah, Rachel, and
the Land of Milk and
Honey*

Mrs. Shani Taragin
ג' כסלו תשע"ו • November 15, 2015

MIDRESHET YOM RISHON

YU – KISLEV 5776

Shiur dedicated in loving memory and aliyat neshamot

Devora Golowa A"H

and

Rochie Shoretz A"H

DEVORAH, RACHEL, AND THE LAND OF MILK & HONEY

1. ספר בראשית פרק לה

א וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב, קוּם עֲלֵה בֵּית-אֵל וְשֹׁב-שָׁם; וַעֲשֵׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ--לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ, בְּבָרְחָךְ מִפְּנֵי עֵשָׂו אַחִיךָ. ב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בֵּיתוֹ, וְאֵל כָּל-אֲשֶׁר עִמּוֹ: הִסְרוּ אֶת-אֱלֹהֵי הַנֹּכַר, אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם, וְהִטְהַרוּ, וְהַחֲלִיפוּ שְׂמֹלֹתֵיכֶם. ג וְנִקְוֹמָה וְנַעֲלָה, בֵּית-אֵל; וְאֶעֱשֶׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ, לְאֵל הַעֲנָה אֲתִי בַיּוֹם צָרְתִי, וַיְהִי עִמָּדִי, בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכֹתִי. ד וַיִּתְּנוּ אֶל-יַעֲקֹב, אֶת כָּל-אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּיָדוֹ, וְאֶת-הַנְּזָמִים, אֲשֶׁר בְּאֲזְנֵיהֶם; וַיִּטְמְנוּ אֹתָם יַעֲקֹב, תַּחַת הָאֵלָה אֲשֶׁר עִם-שָׂכָם. ה וַיִּסְעוּ; וַיְהִי חַפְתּוֹ אֱלֹהִים, עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם, וְלֹא רָדְפוּ, אַחֲרָיו בְּנֵי יַעֲקֹב. ו וַיָּבֹא יַעֲקֹב לוֹזָה, אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן--הוּא, בֵּית-אֵל: הוּא, וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-עִמּוֹ. ז וַיְבֹרַךְ שָׁם, מִזְבֵּחַ, וַיִּקְרָא לְמָקוֹם, אֵל בֵּית-אֵל: כִּי שָׁם, נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים, בְּבָרְחוֹ, מִפְּנֵי אַחִיו. ח וַתֵּמֶת דְּבָרָה מִיְּנֻקַּת רַבְּקָה, וַתִּקְבֹּר מֵתַחַת לְבֵית-אֵל תַּחַת הָאֵלוֹן; וַיִּקְרָא שְׁמוֹ, אֵלוֹן בְּכוֹת. {פ}

ט וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד, בְּבֹאוֹ מִפְּדַן אָרֶם; וַיְבָרֶךְ, אֹתוֹ. י וַיֹּאמֶר-לוֹ אֱלֹהִים, שְׁמֹךְ יַעֲקֹב: לֹא-יִקְרָא שְׁמֹךְ עוֹד יַעֲקֹב, כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֹךְ, וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ, יִשְׂרָאֵל. יא וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שְׂדֵי, פְּרָה וְרֵבָה--גוֹי וְקָהַל גוֹיִם, יִהְיֶה מִמֶּךָ; וּמְלָכִים, מִחֲלָצֶיךָ יֵצְאוּ. יב וְאֶת-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיִּצְחָק--לָךְ אֶתְנַנֶּה; וְלִזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ, אֶתְּנוּ אֶת-הָאָרֶץ. יג וַיַּעַל מַעְלִיו, אֱלֹהִים, בְּמָקוֹם, אֲשֶׁר-דָּבַר אֹתוֹ. יד וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצֵּבָה, בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דָּבַר אֹתוֹ--מַצֵּבַת אָבִן; וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נֶסֶף, וַיִּצַק עָלֶיהָ שֵׁמֶן. טו וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת-שֵׁם הַמָּקוֹם, אֲשֶׁר דָּבַר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים--בֵּית-אֵל. טז וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל, וַיְהִי-עוֹד כְּבֵרֶת-הָאָרֶץ לְבּוֹא אֶפְרַתָּה; וַתֵּלֶד רַחֵל, וַתִּקְשֵׁ בְלִדְתָּהּ. יז וַיְהִי בְהַקְשָׁתָהּ, בְּלִדְתָּהּ; וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְיַלְדֹת אֶל-תִּירָאִי, כִּי-גַם-זֶה לָךְ בֵּן. יח וַיְהִי בְצֵאת נַפְשָׁהּ, כִּי מָתָהּ, וַתִּקְרָא שְׁמוֹ, בֶּן-אוֹנִי; וְאָבִיו, קָרָא-לוֹ בְּנִימִין. יט וַתֵּמֶת, רַחֵל; וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרַתָּה, הוּא בֵּית לְחָם. כ וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצֵּבָה, עַל-קְבֻרָתָהּ--הוּא מַצֵּבַת קְבֻרַת-רַחֵל, עַד-הַיּוֹם. כא וַיִּסְעוּ, יִשְׂרָאֵל; וַיֵּט אֶהְלֵה, מִהַלְאָה לְמִגְדַל-עֵדֶר. כב * וַיְהִי, בְּשָׁכֵן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחֹוּא, וַיִּלָּךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת-בְּלֵהָהּ פִּילְגֶשׁ אָבִיו, וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל; {פ}

דבורה מינקת רבקה

2. "סדר עולם" (רבה פרק ב),

ויצא יעקב מארם נהריים ובה לסוכות ועשה שם י"ח חדשים... ויצא מסוכות ובה לבית אל ועשה שם ששה חדשים, מקריב למקום. יצא משם ונולד לו בנימין ומתה רחל ובו בפרק מתה רבקה ודבורה.

3. שכל טוב (בנובר) בראשית פרשת וישלח פרק לה, סימן ח
(ח) ותמת דבורה מינקת רבקה. ומהיכן נמצאת דבורה עם יעקב, והכתיב כי במקלי עברתי את הירדן הזה (בראשית לב יא), אלא **מלמד ששלחתה רבקה להביא את יעקב, כדכתיב ושלחתי ולקחתיך משם** (שם כז מה), ואירעה אסון בדרך ומתה בבית אל, ובה הכתוב ופירש מי היתה דבורה, שעד עכשיו לא נודע לנו שמה, אלא סתם כתיב וישלחו את רבקה אחותם ואת מניקתה (שם כד נט): ותקבר מתחת לבית אל. במקום הקדוש, מלמד שזכותה גרמה לה להקבר שם תחת האלון:

4. אברבנאל, בראשית לה

מה ענין ותמת דבורה... ותקבר במקום הזה, שנכנס הפסוק הזה בין ויקרא למקום אל בית אל' ובין וירא אלקים אל יעקב', כי אין ספק שבבואו לזוה בנה המזבח ונראה אליו ה'. ולמה כל כך בכה על דבורה, ואין ספק שהיתה זקנה עד מאד, ולמה אם כן הגדילו עליה הבכי וההספד עד שקראו למקום קבורתה אלון בכות? אף כי לא מצאנו זכרון המינקת הזאת לא בבית רבקה ולא עם רחל ולא... ..

5. רש"י בראשית פרשת וישלח פרק לה
(ט) עוד - פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו ואחד בשובו:

6. ספורנו בראשית פרשת וישלח פרק לה
(ט) וירא אלהים. אחר עבור הבכי:
אל יעקב עוד - כמו שנראה אליו שם בלכתו לחרון, כאמרו: הנראה אליך בברוך.
בבואו מפדן ארם - אבל בפדן ארם לא נגלה אליו אע"פ שדבר עמו ע"י מלאך כאמרו ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום.

7. נצי"ב, "העמק דבר"
אע"ג שנדבר ה' עם יעקב זה שתי פעמים; חדא בפדן ארם והשנית בשכם, מכל מקום לא היה בגילוי שכינה שהרי לא כתיב שם וירא' אלא ויאמר ה' אל יעקב'. אבל כאן נגלה אליו ה' כמו שהיה בשעת החלום שראה והנה ה' נצב עליו. והיינו לשון 'עוד' - דמשמעו עוד הפעם

8. רש"י בראשית פרשת וישלח פרק לה
(ח) ותמת דבורה - מה ענין דבורה בבית יעקב, אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב (כז מה) ושלחתי ולקחתיך משם, שלחה דבורה אצלו לפדן ארם לצאת משם, ומתה בדרך. מדברי רבי משה הדרשן למדתיה: ... ואגדה נתבשר שם באבל שני, שהוגד לו על אמוט שמתה. ואלון בלשון יוני אחר. ולפי שהעלימו את יום מותה, שלא יקללו הבריותי הכרס שיצא ממנו עשו, אף הכתוב לא פרסמו:

9. ספר בראשית פרק כד
נט וישלחו את רבקה אחתם, ואת מניקתה, ואת עבד אברהם, ואת אנשיו. ס. ויברכו את רבקה, ויאמרו לה-- אחתנו, את ה' לא לפי רבקה; וירש זרעך, את שער שגאיו. **סא ותקם רבקה ונערתיה,** ותרכבנה על-הגמלים, ותלכנה, אחרי האיש; ויקח העבד את רבקה, וילך.

10. ספר בראשית פרק כז פס' מה:
עד שוב אף אחיד ממוך ושכח את אשר עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם.

11. אונקלוס - "מנקתא דרבקה",
תרגום יונתן - "פידגוגתא דרבקה"
תרגום ירושלמי - "מרבייתא (אומנת, מגדלת) דרבקה".

12. חזקוני בראשית פרשת וישלח פרק לה

(ח) ותמת דברה פירש"י מה ענין דבורה בבית יעקב כלומר מהיכן נמצאת דבורה עם יעקב הרי כתיב כי במקלי עברתי אלא מלמד ששלחה רבקה את דבורה אחר יעקב להחזירו הוא שנאמר וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך, ושלחתי ולקחתיך משם, ולא רצה לבא ודבורה שהתה עם יעקב בבית לבן ומתה בדרך אצל יעקב ולפי שסתם למעלה שמה כשאמר וישלחו את רבקה אחותם ואת מיניקתה, בא עכשיו והזכיר שמה.

13. רמב"ן בראשית פרשת וישלח פרק לה

(ח) ותמת דבורה מינקת רבקה - לא ידעתי למה נכנס הפסוק הזה בין "ויקרא למקום אל בית אלי", ובין "וירא אלהים אל יעקב עוד" והפסיק בענין אחר שהיה בבת אחת ובמקום אחד, כי יעקב בבאו לזוה היא בית אל, בנה מזבח וקרא למקום אל בית אל, ונראה לו האלהים שם ויברך אותו, ולמה הושם הכתוב הזה בתוך ענין אחד:

והקרוב מה שאמרו רבותינו (ב"ר פא ה) שירמוז למיתת רבקה, ולכן קרא שם המקום ההוא אלון בכות, כי אין בכי ואנקה על המינקת הזקנה שיקרא שם המקום עליו. אבל יעקב בכה והתאבל על אמו הצדקת אשר אהבתהו, ושלחה אותו שם ולא זכתה לראותו בשובו, ולכן נגלה אליו האלהים וברך אותו לנחמו כאשר עשה ליצחק אביו אחרי מות אברהם (לעיל כה יא). ובשניהם אמרו חכמים (סוטה יד א) ברכת אבליים ברכו. וסיוע לזה מה שאמרו למטה (פסוק כז) ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע, ואלו היתה רבקה שם היה מזכיר "אל אביו ואל אמו", כי היא השולחת אותו שם והגורמת לו כל הטובה, ויצחק בעצתה צוה אותו ללכת שם: וכתב רש"י ולפי שהעלימו את יום מותה שלא יקללו אותה הבריות, כרס שיצא ממנה עשו, אף הכתוב לא פרסמה. ומדרש חכמים הוא (פסדר"כ זכור ד / פסיקתא רבתי). והנה גם מיתת לאה לא יזכר. אבל הכוונה להם מפני שהזכיר המיתת ברמז, ותלה הדבר במניקתה, וכיון שדבר בה למה הסתיר הענין ולא גלהו. וטעם הקללה אינו מחוור, שהרי הזכירו במיתת יצחק (להלן פסוק כט) ויקברו אותו עשו ויעקב בניו. אבל יתכן לומר שלא היה לה כבוד במיתתה, כי יעקב איננו שם, ועשו שונא אותה ולא יבא שמה, ויצחק כהו עיניו ואיננו יוצא מביתו, ולכן לא רצה הכתוב להזכיר שיקברו בני חת:

וכענין הזה מצאתי (באלה הדברים רבה בפרשה כי תצא למלחמה) [תנחומא תצא ד], אמרו אתה מוצא כשמתה רבקה אמרין מאן יפוק קמא, אברהם מת, יצחק יושב בבית ועיניו כהות, יעקב הלך לו לפדן ארם, יפוק עשו רשיעא קמא ויימרו בריתא ליטין בזיא דהא כדין ינקין, מה עשו הוציאו מטתה בלילה. אמר רבי יוסי בר חנינה, לפי שהוציאו מטתה בלילה לא פרשו הכתובים מיתתה אלא מן הצד, הדא הוא דכתיב ויקרא שמו אלון בכות, שתי בכיות. הדא הוא דכתיב וירא אלהים אל יעקב ויברך אותו, מה ברכו, ברכת אבליים ברכו, עד כאן. והנה בעבור שהיה עשו יחידי בקבורתה פחדו מן הקללה ולא ראו שיהיה לה לכבוד, וזה ענין הרמז:

והיתה דבורה עם יעקב, כי אחרי שבאה עם רבקה שבה לארצה, ועתה תבא עם יעקב לראות גברתה. או נתעסקה בגדול בני יעקב לכבוד רבקה ולא היתה בביתו. ויתכן שאינה היא המינקת שנאמר בה (לעיל כד נט) וישלחו את רבקה אחותם ואת מיניקתה, אבל היתה מינקת אחרת שנשארה בבית לבן ובתואל, ועתה יביא אותה יעקב עמו לכלכל את שיבתה לכבוד אמו, כי כן דרך הנכבדים להיות להם מיניקות רבות, כי רחוק הוא שתהיה הזקנה השליח שתשלח אמו ליעקב כדברי רבי משה הדרשן:

14. פסיקתא רבתי (יב, כב):

כשמתה רבקה הוציאוה בלילה והיא צוותה כן ואמרה: יעקב הצדיק בני איננו כאן. יצחק הצדיק יושב בבית כי כהו עיניו. יוציאוני ביום ויהיה רשע זה הולך לפני מיתתי ויהיו אומרים אוי מן הדד הזה ינק. לכן ציוותה להוציאה בלילה ולא נכתבה מיתתה.

15. רש"י הירש בראשית פרשת וישלח פרק לה

(ח) היאך נזדמנה ישישה זו אל המתלויים אל יעקב, דבר זה לא נמסר. אם נשלחה אל יעקב במלאכות רבקה, כהשערת אחדים, או נתלוותה אליו מבית לבן, כדי לראות עוד פעם את בת טיפולה לשעבר, כהשערת רמב"ן, על כך אין לנו באמת אלא השערות; מכל מקום שם האילן המצל על קברה מראה את יראת הכבוד שיעקב רחש אל אמו: הוא כיבד את האם במינקתה הישישה, גם בכה והצטער במותה.

16. מדרש רבה (בראשית פא , ב):

אמר ר' אבא בר כהנא: אם חשבת בלבך דבר מצוה לעשות ולא עשית נוח לך ליתן זמם על פיך ולא לפסוק... תדע לך שכן שהרי אבינו יעקב ע"י שאיחר נדרו נתבקרה פנקסו, שנאמר: ויאמר אלקים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח. אמר ר' אבא בר כהנא: בשעת עקתא נדרא בשעת רווחא שיטפא?... אמר לו הקב"ה: יעקב, שכחת נדרך! קום עלה בית אל לביתו של אל ועשה שם מזבח לא-ל הנראה אליך, ואם אין את עושה כן הרי את כעשו; מה עשו נודר ואינו מקיים אף את נודר ואינך מקיים.

17. משך חכמה בראשית פרשת וישלח פרק לה

(ח) ותמת דבורה מינקת רבקה (ותקבר מתחת לבית אל)... ויסעו מבית אל (פ' טז). הענין, דדרשו רז"ל, "מתה עלי רחל" (להלן מח, ז) - **בשביל שאיחר נדרו**. והנה בראש השנה בפרק קמא אמרו, "והיה בך חטא" (דברים כג, כב), ולא באשתך חטא. ודוקא אם אינו מקיים כלל, על זה אני קורא "למה יקח משכבך מתחתידך" (משלי כב, כז), אבל לא כשמאחר, כמו שאמרו שם, ופירשו בתוספות יעוין שם. אך נראה דמאמר "ושבתי בשלום אל בית אבי" (בראשית כח, כא), מלבד שהוא מאמר התנאי, הוא גם מאמר חיובי - שאשוב לבית אבי וביתו זו אשתו, כמו שכתוב (ויקרא טז, ו) וכפר בעדו ובעד ביתו. **וכאן מתה רבקה, ואם כן לא שב ל"בית" אביו, והוי כמו "שמבקשין ממנו ואין לו", שלכן מתה תיכף רחל עבור שלא קיים את נדרו, ודו"ק.**

18. ספר איוב פרק יד, פס' ד " מי יתן טהור מטמא לא אחד"

19. תלמוד בבלי מסכת בכורות דף ו עמוד ב

סלקא דעתך אמינא הואיל דבהמה טהורה נמי חידוש הוא, דאמר מר דם נעכר ונעשה חלב, וכיון דחידוש הוא - בבהמה טמאה נמי לישתרי

20. הרב מ.צ. נריה, ליקוטי הראי"ה, חלק א, עמ' 83

מדוע ארץ זו נקראת "ארץ זבת חלב ודבש". תופעה נפלאה היא שהדבורה היא משוקצת, אבל נוצרת על ידה דבש, שהוא היתר. וכמו כן בבהמה, הדם נעכר ונעשה חלב ונהפך לטהור... הרי לנו שיתופו של כח טמא לאכילה ביצירתו של דבר מאכל משובח, שנשתבחה בה ארץ ישראל, כי זה כוחה של קדושת הארץ, להתגבר על עניני הטומאה ולשעבדם לכל הדברים שבקדושה

דבורה הנביאה: Story of Milk & Honey

21. ספר שופטים פרק ד

א ויספו בני ישראל, לעשות הרע בעיני יהוה; ויהוד, מת ב. וימכרום יהוה, ביד גבין מלך-פנעו, אשר מלך, בחצור; ושר-צבאו, סיסרא, והוא יושב, בחרשת הגוים. ג. ויצעקו בני-ישראל, אל-יהוה: כי תשע מאות רכב-ברזל, לו, והוא לחץ את-בני ישראל בחזקה, עשרים שנה. {פ}

ד ודבורה אשה נביאה, אשת לפידות--היא שפטה את-ישראל, בעת ההיא. ה. והיא יושבת תחת-תמר דבורה, בין הרמה ובין בית-אל--בהר אפרים; ויעלו אליה בני ישראל, למשפט. ו. ותשלח, ותקרא לברק בן-אבינעם, מקדש, נפתלי; ותאמר אליו הלא צוה יהוה אלהי-ישראל, לך ומשכת בהר תבור, ולקחת עמך עשרת אלפים איש, מבני נפתלי ומבני זבלון. ז. ומשכתי אליך אל-נחל קישון, את-סיסרא שר-צבא גבין, ואת-רכבו, ואת-המונו; ונתתיהו, בידך. ח. ויאמר אליה ברק, אם-תלכי עמי והלכתי; ואם-לא תלכי עמי, לא אלך. ט. ותאמר הלא אלך עמך, אפס כי לא תהיה תפארתך על-הדרך אשר אתה הולך--כי ביד-אשה, ימכר יהוה את-סיסרא; ותקם דבורה ותלך עם-ברק, קדשה. י. ויצעק ברק את-זבלון ואת-נפתלי, קדשה, ויעל ברגליו, עשרת אלפי איש; ותעל עמו, דבורה. יא. וחבר הקיני נפרד מקונו, מבני חבב חתן משה; ויט אהלו, עד-אילון בצענים (בצעננים) אשר את-קדש. יב. ויגדו, לסיסרא: כי עלה ברק בן-אבינעם, הר-תבור. יג. ויצעק סיסרא את-כל-רכבו, תשע מאות רכב ברזל, ואת-כל-העם, אשר אתו--מחרשת הגוים, אל-נחל

קישון. **יד** ותאמר דברה אל-ברק קום, כי זה היום אשר נתן יהוה את-סיסרא בגדף--הלא יהוה, יצא לפגיח; וירד ברק מהר תבור, ועשרת אלפים איש אחריו. **טו** ויהם יהוה את-סיסרא ואת-כל-הרכב ואת-כל-המחנה, לפי-חרב--לפני ברק; וירד סיסרא מעל המרכבה, וינס ברגליו. **טז** וברק, רדף אחרי הרכב ואחרי המחנה, עד, חרשת הגוים; ויפל כל-מחנה סיסרא, לפי-חרב--לא נשאר, עד-אחד. **יז** וסיסרא, נס ברגליו, אל-אהל יעל, אשת חבר הקיני: כי שלום, בין יבין מלך-חצור, ובין, בית חבר הקיני. **יח** ותצא יעל, לקראת סיסרא, ותאמר אליו סוּרָה אֲדָנִי סוּרָה אֵלַי, אל-תירא; ויסר אליה האהל, ותכסהו בשמיכה. **יט** ויאמר אליה השקיני נא מעט-מים, כי צמאתי; ותפתח את-נאוד החלב, ותשקהו--ותכסהו. **כ** ויאמר אליה, עמד פתח האהל; והיה אם-איש יבא ושאלך, ואמר היש-פה איש--ואמרת אין. **כא** ותקח יעל אשת-חבר את-יתד האהל ותשם את-המקבת בגדה, ותבוא אליו בלאט, ותתקע את-היתד ברקתו, ותצנח בארץ; והוא-נרדם ויעף, וימת. **כב** והנה ברק, רדף את-סיסרא, ותצא יעל לקראתו, ותאמר לו לך ואראך את-האיש אשר-אתה מבקש; ויבא אליה--והנה סיסרא נפל מת, והיתד ברקתו. **כג** ויכנע אלהים ביום ההוא, את יבין מלך-פנעו, לפני, בני ישראל. **כד** ותלך יד בני-ישראל, הלוח וקשה, על, יבין מלך-פנעו--עד אשר הכריתו, את יבין מלך-פנעו.

22. הדר זקנים על התורה בראשית פרשת וישלח פרק לה
(ח) ותמת דבורה. מדרש מה שכתוב והיא יושבת תחת תומר דבורה זה אלון דבורה מנקת רבקה:

23. ספר שופטים פרק ה
יב עורי עורי דבורה, {ס} עורי {ר} עורי דברי-שיר;

רחל אמנו:

24. ספר בראשית פרק לה

ט וירא אלהים אל-יעקב עוד, בבואו מפדן ארם; ויברך, אתו. **י** ויאמר-לו אלהים, שמך יעקב: לא-יקרא שמך עוד יעקב, כי אם-ישראל יהיה שמך, ויקרא את-שמו, ישראל. **יא** ויאמר לו אלהים אני אל שדי, פרה ורבה--גוי וקהל גוים, יהיה ממך; ומלכים, מחלצוך יצאו. **יב** ואת-הארץ, אשר נתתי לאברהם וליצחק--לך אתננה; ולזרעך אחרוך, אתן את-הארץ. **יג** ויעל מעליו, אלהים, במקום, אשר-דבר אתו. **יד** ויצב יעקב מצבה, במקום אשר-דבר אתו--מצבת אבן; ויסף עליה נסדף, ויצק עליה שמן. **טו** ויקרא יעקב את-שם המקום, אשר דבר אתו שם אלהים--בית-אל. **טז** ויסעו מבית אל, ויהי-עוד כגרת-הארץ לבוא אפרתה; ותלך רחל, ותקש בלדתה. **יז** ויהי בהקשתה, בלדתה; ותאמר לה המילדת אל-תיראי, כי-גם-זה לך בן. **יח** ויהי בצאת נפשה, כי מתה, ותקרא שמו, בן-אוני; ואביו, קרא-לו בנימין. **יט** ותמות, רחל; ותקבר בדרך אפרתה, הוא בית לחם. **כ** ויצב יעקב מצבה, על-קברתה--הוא מצבת קברת-רחל, עד-היום.

25. "רש"י בראשית פרשת וישלח פרק לה

(ט) עוד - פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו ואחד בשוב, ויברך אתו - ברכת אבליים

26. רש"י בראשית פרשת וישלח פרק לה

בנימין - נראה בעיני לפי שהוא לבדו נולד בארץ כנען, שהיא בנגב כשאדם בא מארם נהרים, כמו שנאמר (במדבר לג מ) בנגב בארץ כנען, (לעיל יב ט) הלוח ונסוע הנגבה:
בנימין - בן ימין, לשון (תהלים פט יג) צפון וימין אתה בראתם, לפיכך הוא מלא

27. רבי אליהו מזרחי בראשית פרשת וישלח פרק לה

(יח) [בנימין] שהיא בנגב כשאדם בא מארם נהרים. שארם נהרים מזרחית צפונית לארץ ישראל, מזרחית, דכתיב (כט, א): "וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם", וכתוב (במדבר כג, ז) "מן ארם

ינחני בלק מהררי קדם", וגבול מואב מזרחי דרומי לארץ ישראל, כדמשמע מגבולי הארץ, שבאלה מסעי (במדבר לג, מד - מט). וצפונית, שהרי יעקב אבינו בבואו מפדן ארם לארץ ישראל בא מלזו שהוא בית אל אל חברון, ולזו היא (בצפוננו) [בדרומו] של יוסף, שהוא צפוננו של יהודה, וחברון בגבול יהודה שהוא בנגב ארץ ישראל, כמו שמוכיחים המקראות בספר יהושע (יהושע פרק טו), נמצא יעקב אבינו בבואו מפדן ארם לארץ ישראל היה בא מצפון לדרום. וכן בלכתו מארץ ישראל לחרון היה נוסע מדרום לצפון, דכתיב (כת, י) "ויצא יעקב מבאר שבע" שהוא בגבול יהודה, והלך לבית אל שהיא (בצפוננו) [בדרומו] של יוסף, שהוא צפוננו של יהודה

רחל מבכה על בניה - יש תקוה לאחריתך ושבנו בנים לגבולם

28. ספר ירמיה פרק לא

(יד) כֹּה אָמַר יְהוָה קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים רַחֵל מִבְּכָה עַל בְּנֵיהָ מֵאַנְהָ לְהַנְחִים עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינָנו: (טו) כֹּה אָמַר יְהוָה מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינַיִךָ מִדִּמְעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לַפְעֻלָּתְךָ נְאֻם יְהוָה וְשָׂבוּ מֵאַרְצָא אוֹיֵב: (טז) וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתְךָ נְאֻם יְהוָה וְשָׂבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם: יז שְׂמוֹעַ שְׂמַעְתִּי, אֶפְרַיִם מִתְנַדָּד, יִסְרַתְנִי וְאוֹסֶר, כַּעֲגֹל לֹא לָמֹד; הִשְׁבֵּנִי וְאַשׁוּבָה, כִּי אֶתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי. יח כִּי-אַחֲרֵי שׁוּבִי, נִחַמְתִּי, וְאַחֲרֵי הַנְּדָעִי, סִפְקַתִּי עַל-יָרֵךְ; בְּשִׁתִּי וְגַם-נִכְלַמְתִּי, כִּי נִשְׁאַתִּי חֲרַפְתָּ נְעוּרַי. יט הֲבֵן יִקְרִי לִי אֶפְרַיִם, אִם יֶלֶד שְׁעֵשְׂעִים--כִּי-מֵדִי דִבְרֵי בּוֹ, זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד; עַל-כֵּן, הֲמוּ מַעֲי לּוֹ--רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ, נְאֻם-יְהוָה

29. ספר דברים פרק ל

(א) וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נִתְּנִי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְךָ אֶל לְבָבְךָ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: (ב) וְשָׁבַת עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּשְׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם אֶתָּה וּבְנֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: (ג) וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וּרְחַמְךָ וְשָׁב וּקְבַצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: (ד) אִם יְהִי נִדְחָךְ בְּקִצְהָ הַשָּׂמַיִם מִשָּׁם יִקְבָּצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ: (ה) וְהִבִּיאֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטְבָּךָ וְהִרְבָּךָ מֵאַבְתְּרֶיךָ:

30. פתיחתא לאיכה רבה כ"ד

באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי יעץ אבי והוקשה עלי הדבר עד מאד והודעתני לבעלי ומסרתני לו סימן שיכיר אחותי להחליפני לבעלי בשביל שלא תצא לחרפה. ולערב חלפו אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני ורחמתי על אחותי ביני ובין כל הסימנים שמסרתני לבעלי כדי שיהא סבור שהיא רחל ולא עוד לאחותי לבעלי ומסרתני אחותי אלא שנכנסתי תחת המטה כשהיה מדבר עמה והיא שותקת ואני משיבתו על כל דבר ודבר כדי וגמלתי חסד עמה ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה אני שאני אחותי שלא יכיר לקול בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה ואתה מלך חי וקיים רחמן מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים בס כרצונם. של הקדוש ברוך הוא ואמר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן רחמני מיד נתגלגלו בניה מאנה להנחם על בניה דכתיב- 'כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על כי איננו' וכתב- 'כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך וגו' וכתב- 'ויש לגבולם' בנים תקוה לאחריתך נאם ה' ושב

31. ספר ירמיהו פרק מא

(א) וַיְהִי בַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּא יִשְׁמַעֵאל בֶּן נַתְנִיָּה בֶן אֱלִישַׁמַּע מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וְרַבֵּי הַמֶּלֶךְ וְעֹשֶׂרָה אֲנָשִׁים אֶתוֹ אֶל גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם הַמְּצַפְתָּה וַיֹּאכְלוּ שָׁם לֶחֶם יַחְדָּו בַּמְּצַפָּה: (ב) וַיִּקָּם יִשְׁמַעֵאל בֶּן נַתְנִיָּה וְעֹשֶׂרָת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ אִתּוֹ וַיִּכּוּ אֶת גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן בַּחֲרֹב וַיָּמָת אֶתוֹ אֲשֶׁר הִפְקִיד מֶלֶךְ בָּבֶל בְּאַרְצָא: (ג) וְאֵת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר הָיוּ אִתּוֹ אֶת גְּדַלְיָהוּ בַּמְּצַפָּה וְאֵת הַכַּשְׂדִּים אֲשֶׁר נִמְצְאוּ שָׁם אֶת אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה הֵפָּה יִשְׁמַעֵאל: (ד) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁנִי לְהָמִית אֶת גְּדַלְיָהוּ וְאִישׁ לֹא יָדָע: (ה) וַיָּבֹאוּ אֲנָשִׁים מִשְׁכָּם מִשְׁלוֹ וּמִשְׁמֶרֶן שְׂמָנִים אִישׁ מִגְּלַחֵי זָקֵן וּקְרָעֵי בְּגָדִים וּמִתְגַּדְּדִים וּמִנְחָה וּלְבוּנָה בְּיָדָם לְהָבִיא בֵּית יְהוָה: (ו) וַיִּצֵא יִשְׁמַעֵאל בֶּן נַתְנִיָּה לְקִרְאָתָם מִן הַמְּצַפָּה הַלֵּךְ וּבִכָּה וַיְהִי כַּפְגֵּשׁ אֶתָּם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם בָּאוּ אֶל גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם: (ז) וַיְהִי כְּבּוֹאָם אֶל תּוֹךְ הָעִיר וַיִּשְׁחָטֵם יִשְׁמַעֵאל בֶּן נַתְנִיָּה אֶל תּוֹךְ הַבּוֹר הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: (ח) וְעֹשֶׂרָה אֲנָשִׁים נִמְצְאוּ בָּם וַיֹּאמְרוּ אֶל יִשְׁמַעֵאל אֶל תַּמְתָּנוּ כִּי יֵשׁ לָנוּ מִטְּמָנִים בַּשָּׂדֶה חֲטִיִּים וְשַׁעֲרִים וְשָׁמֶן וְדָבֶשׁ וְיַחְדָּל וְלֹא הִמִּיתָם בְּתוֹךְ אַחִיהֶם: (ט) וְהַבּוֹר אֲשֶׁר הִשְׁלִיךְ שָׁם יִשְׁמַעֵאל אֶת כָּל פְּגָרֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הֵפָּה בְּיַד גְּדַלְיָהוּ הוּא אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ אֲסָא מִפְּנֵי בַעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶתוֹ מֵלֵא יִשְׁמַעֵאל בֶּן נַתְנִיָּהוּ חֲלָלִים: (י) וַיֵּשֶׁב יִשְׁמַעֵאל

את כל שארית העם אשר במצפה את בנות המלך ואת כל העם הנשארים במצפה אשר הפקיד
 נבזר אדון רב טבחים את גדליהו בן אחיקם וישבם לשמעאל בן נתניה וילך לעבר אל בני עמון:
 (יא) וישמע יוחנן בן קרח וכל שרי החילים אשר אתו את כל הרעה אשר עשה ישמעאל בן נתניה:
 (יב) ויקחו את כל האנשים וילכו להלחם עם ישמעאל בן נתניה וימצאו אתו אל מים רבים אשר
 בגבעון: (יג) ויהי כראות כל העם אשר את ישמעאל את יוחנן בן קרח ואת כל שרי החילים אשר
 אתו וישמחו: (יד) ויסבו כל העם אשר שבה ישמעאל מן המצפה וישבו וילכו אל יוחנן בן קרח:
 (טו) וישמעאל בן נתניה נמלט בשמנה אנשים מפני יוחנן וילך אל בני עמון: (טז) ויקח יוחנן בן קרח
 וכל שרי החילים אשר אתו את כל שארית העם אשר השיב מאת ישמעאל בן נתניה מן המצפה
 אחר הכה את גדליה בן אחיקם גברים אנשי המלחמה ונשים וטף וסרסים אשר השיב מגבעון:
 (יז) וילכו וישבו בגרות כמוהם {כמהם} אשר אצל בית לחם ללכת לבוא מצרים: (יח) מפני הכשדים
 כי יראו מפניהם כי הכה ישמעאל בן נתניה את גדליהו בן אחיקם אשר הפקיד מלך בבל בארץ:

פרק מב

(א) ויגשו כל שרי החילים ויוחנן בן קרח ויזניה בן הושעיה וכל העם מקטן ועד גדול:
 (ב) ויאמרו אל ירמיהו הנביא תפל נא תחנתנו לפניך והתפלל בעדנו אל יהוה אלהיך בעד כל
 השארית הזאת כי נשארו מעט מהרבה כאשר עיניך ראות אתנו: (ג) ויגד לנו יהוה אלהיך את
 הדרך אשר נלך בה ואת הדבר אשר נעשה: (ד) ויאמר אליהם ירמיהו הנביא שמעתי הנני מתפלל
 אל יהוה אלהיכם כדבריכם והיה כל הדבר אשר יענה יהוה אתכם אגיד לכם לא אמנע מכם דבר:
 (ה) והמה אמרו אל ירמיהו יהי יהוה בנו לעד אמת ונאמן אם לא ככל הדבר אשר ישלחך יהוה
 אלהיך אלינו כן נעשה: (ו) אם טוב ואם רע בקול יהוה אלהינו אשר אנן {אנחנו} שלחים אתך אליו
 נשמע למען אשר ייטב לנו כי נשמע בקול יהוה אלהינו: (ז) ויהי מקץ עשרת ימים ויהי דבר יהוה
 אל ירמיהו:

32. אברנאל ספר ירמיה פרק מב פסוק ז

והתפלל ירמיהו באותם עשרת ימי תשובה... עליהם ונתרצה ה' לו ביום הצום... ולכך אמר מקץ
 עשרת ימים ר"ל בסוף עשיית... אחרי התפילה יום או יומיים

(ח) ויקרא אל יוחנן בן קרח ואל כל שרי החילים אשר אתו ולכל העם למקטן ועד גדול:
 (ט) ויאמר אליהם כה אמר יהוה אלהי ישראל אשר שלחתם אתי אליו להפיל תחנתכם לפניו:
 (י) אם שוב תשובו בארץ הזאת ובניתי אתכם ולא אהרס ונטעתי אתכם ולא אתוש כי נחמתי אל
 הרעה אשר עשיתי לכם: (יא) אל תיראו מפני מלך בבל אשר אתם יראים מפניו אל תיראו ממנו
 רחמים ורחם אתכם נאם יהוה כי אתכם אני להושיע אתכם ולהציל אתכם מידו: (יב) ואתן לכם
 והשיב אתכם אל אדמתכם: (יג) ואם אמרים אתם לא נשב בארץ הזאת לבלתי שמע בקול יהוה
 אלהיכם:

פרק מג

(א) ויהי ככלות ירמיהו לדבר אל כל העם את כל דברי יהוה אלהיהם אשר שלחו יהוה אלהיהם
 אליהם את כל הדברים האלה: (ב) ויאמר עזריה בן הושעיה ויוחנן בן קרח וכל האנשים הודים
 אמרים אל ירמיהו שקר אתה מדבר לא שלחך יהוה אלהינו לאמר לא תבאו מצרים לגור שם:
 (ג) כי ברוד בן גריה מסית אתך בנו למען תת אתנו ביד הכשדים להמית אתנו ולהגלות אתנו בבל:
 (ד) ולא שמע יוחנן בן קרח וכל שרי החילים וכל העם בקול יהוה לשבת בארץ יהודה:
 (ה) ויקח יוחנן בן קרח וכל שרי החילים את כל שארית יהודה אשר שבו מכל הגוים אשר נדחו שם
 לגור בארץ יהודה: (ו) את הגברים ואת הנשים ואת הטף ואת בנות המלך ואת כל הנפש אשר הנחם
 נבזר אדון רב טבחים את גדליהו בן אחיקם בן שפן ואת ירמיהו הנביא ואת ברוד בן גריהו:
 (ז) ויבאו ארץ מצרים כי לא שמעו בקול יהוה ויבאו עד תחפנחס: (ח) ויהי דבר יהוה אל ירמיהו
 בתחפנחס לאמר: (ט) קח בנדך אבנים גדלות וטמנתם במלט במלבו אשר בפתח בית פרעה
 בתחפנחס לעיני אנשים יהודים: (י) ואמרת אליהם כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל שלח
 ולקחתי את נבוכדראצר מלך בבל עבדי ושמתיו כסאו מפעל לאבנים האלה אשר טמנתי ונטה את
 שפרורו {שפרירו} עליהם: (יא) ובאה {ובא} והכה את ארץ מצרים אשר למות למות ואשר לשבי
 לשבי ואשר לחרב לחרב

33. מהר"ל, נצח ישראל פרק א

ולפיכך נקברה רחל בדרך, שאם היתה נקברת במערה, לא היה אצל ישראל שהם בגלות
 שלהם, כח המקבץ והמאחד אותם... ולכן רחל, שנקברה בדרך מבקשת רחמים עד שיהיו
 ישראל מקובצים לגמרי. ואם לא נקברה רחל, שהיא עקרת הבית המקבץ את ישראל,
 בדרך, כבר נחלקו ישראל חס וחלילה ולא היה אצלם עוד כח מקבץ ומאסף את ישראל..